

جلوس این بادشاه در ۱۲۲۰ میلادی بوده است اما بعضی میگویند که این تصویر آنقدر قدیم نیست بلکه از زمانیکه نیپلز و سسلی هر دوی آنها حکومت واحد را تشکیل داده و بنام سسلی اشتهار یافت. چهارلس دوم پادشاه آن زمان میباشد و علاوه بر آن چهارلس مشهور است که چند بار برای معالجه خود اطباء عرب را از مصر و مراکو خواهش کرده بدربار خود پذیرفته است اگر این تصریحات تاریخ بر صواب باشد آن تصویر از قرن چهارده میلادی است زیرا که چهارلس دوم در نیپلز بسال ۱۸۳۹ انتقال کرده بهر حال درین هیچ شك و شبهه نیست که آن تصویر يك یادگار قیمتمندار تاریخیست از تصویر فوق شکل وضع - صورت - طرز - لباس و طریق اجراءات و عملیات اهل عرب روشن میگردد مؤرخین عصر حاضر بسیار قدر شناسی ازان تصویر کرده و بقدر و قیمت آن اعتراف داشته اند

ترجمه از مجله المصطفی مصری
مترجم جناب قاری عبداللہ خان

مکتوب از روما بغداد

در اوائل قرن دهم

از استاد بار تولد عضو اکادمی پترس برگ

مقاله کوچکی در مجله مستشرقین ایتالیا بزبان فرانسه از استاد جامعه پترس برگ کتبی .
انستراتسف در سنه ۱۹۱۲ تحت عنوان (روابط و مناسبات روما با خلافت عباسی در قرن دهم)
انتشارات . استاد موصوف درین مقاله از هدایائی که (ملکه فرنگ) در سنه ۲۹۳ *
(۹۰۵ - ۹۰۶ م) بحضرت خلیفه مکتفی فرستاده ذکر کرده و بشان تاریخی انبوا اشاره نمود .
و از مواد آن مکتوبست فقره ذیل به این جهت و بیجانی را که بین تو و شاه قسطنطنیه است میدانم
حال آنکه من از قویتر و اسلحه حربی من بیشتر بوده تحت تسلط ۲۴ مملکت (۱) میباشد
که زبان یکی از آنها باد دیگرش مشابهت ندارد و تمام رومیه کبری خاضع و خاشع من می باشد

(۱) رجوع بکلام یاقوت حموی ۲ : ۶۸۹ از ۲۴ کنیه مهمه کنائس روما یاقوت این روایت را
از این فقیه کرده و تحریفی دران درجین اقتضای پیدا شده .

ظاهر است دلائلی که استاد مذکور آورده برای اثبات آنست که (ملکه فرنگ) تیودورا خانم تیوفیلکت قنصل و سناطور (عضو مجلس شیوخ پ. ج) روما نیا بوده و دران عهد بروما ریاست داشته و نیکو کار و متین بوده غبارلونی بدامان اورا نداشته. چه معلوم است که تیوفیلکت وزن او در ایام پاپا سر جیوس سوم (۹۰۴ - ۹۱۱) حقیقه بروما ریاست میکردند، و نیز استاد مذکور میزساند در حینیکه میگوید: آنها بسیار مبالغه کردند در مرتبه سیاحتی که به تیودورا نسبت کردند در مکتوبی که بناش فرستاده اند.

صاحب مقاله خبر مکتوب را از مجموعه آداب عربیه (ملح ادبیه) گرفته که کاتبش اصلا بربری و در دمشق اقامه داشته و بعلاوالدین هانی غزولی (۱) دمشق مشهور بوده (در سنه ۸۱۵ هـ مرده (۲) این است آنچه ما میدانیم - ولذا صاحب مقاله ناچار فرض نمود که غزولی (و از نویسندگان مقلد بوده) از ماخذ قدیمتری گرفته، و من نیز در مقاله خود از (علاق بین فرنگ و مسلمانها) که در مجله (الشرق المسیحی) روسیه در سنه ۱۹۱۵ نشر کرده ذکر نموده بودم که خبر این مکتوب فقط در مجموعه آداب عربیه ورود یافته که عهدش مقارن است بقرن ۱۴ یا ۱۵ (۳) و ان از جهت بوده که ماهر دو سراغ نداشتیم از آنکه مکتوب مذکور نخستین بار در ماخذی قدیم (از قرن دهم) ذکر یافته چنانچه هر که بعلم عربی اشتغال ورزد آنرا می شناسد و عبارتست از کتاب فهرست ابن ندیم (در باب حروف هجا) و قتیبه از حروف هجای فرنگ (۴) یعنی از حروف لاتین بحث رانده میگوید: حروف آنها با حروف یونان مشابهتی داشته مگر بهتر است از آن و ما احیاناً بر تیغهای فرنگی دیده ایم و ملکه فرنگ مکتوبی بخلیفه مکتفی نوشته بر حریری سفید و بدست خادمی (خواجه سرا) که در قلمرو او از شرب آمده بود (افریقه شمالی) فرستاد و دران مکتوب از رغبت خود باز دواج با خلیفه اظهار کرده و مهتری از او خواسته. نام این خادم الباء و از خدمه ابن اغلب بوده. (۵) در اول وهله ظاهر میشود که غزولی عبارتش را از فهرست نکرفته (راجح

(۱) تاریخ اداب عربیه ۲: ۵۵ و از روایتی که استاد آورده تاریخ غزولی معابوع در قاهره ج ۲: ۱۳۵

(۲) ظاهرا صاحب مقاله درینکه میگوید: (غزولی از نویسندگان قرن ۱۳ یا ۱۶ هـ است) سهو کرده.

(۳) جلد ۳ ص ۲۶۴.

(۴) کتاب فهرست ص ۲۰ طبع اروپا.

(۵) مراد زیاده الله سوم آخرین امرای اغلییین میباشد (۹۰۳ - ۹۰۹)

ترهمن است) بلکه از ما خدی دیگر گرفته که قدیمتر و صحیح تر بوده اقلای تعاقی بان خبر داشته زیرا تا اندازه که ما میدانیم و میتوانیم حکم کنیم آنست که: تیو دورا دران وقت خاتم سناتور تیوفیلکت بود و بناءً علیه اشکالی وارد آمد اگر فرض نمائیم که تیو دورا خودش را بر خلیفه مکلفی عرضه داشته و امری آکید از خلیفه بوی رسیده و خلیفه جوان قشنگ خوش منظری بوده (۱) (مکتفی در سنه ۹۰۸ بعمر ۳۱ یا ۳۲ وفات کرده) از عبارۀ غزولی استنباط میشود مکتوب ملکه فرنگک حاکی بوده از خلاف بین بر نظیه و رومیۀ کبرای قدیم و همین محتمل است زیرا با وجدان و رجال آن عهد و تمایل سیاسیۀ آنها موافقتی میکند و باین سخن دانشمند غریغوفتوس اشارتی کرده در طی کلام از نقود بکه پاپا سر جیوس سوم سکه زده کلامه (سلامة و طمان) بران نوشته بود و آن نقود مهیج اند کار رومیای قدیم و عزت گذشته آن بوده.

اما آنچه در مکتوب از عهد و پیمان (یا صلح و پیوند) چنانچه در مکتوب است (بین خلیفه و بر نظیه می نویسد درست نمی نماید و نه با تاریخ سر می خورد بلی مکلفی و پادشاه رومایون ششم ارسال رسائل و هدایا با هم نموده اند در سنه ۲۹۱ هـ (۹۰۳ م) (۲) مگر باز در بین شان محاربه عود کرد و آتش قتال بر افر و خت تاحدی که امر غرامت ایران که ماه ایول سنه ۹۰۵ (۵۲۳۹) شروع گردید انجام نیافت زیرا لشکر رومای اسرای مسلمانان را با خود برداشته و بگفته برگشتند. و همین غدر (۳) ایشان با مسلمانان در برانگیختن نزاع و جدال کافی بوده و مکاتبه یا نوشتخوانی از صلح و غرامت جز در سنه ۹۰۷ در بین طرفین وقوع نیافت و فعلا دران منته امر غرامت هم جریان نیافت جز در سنه ۹۰۸ و آن در خلافت مقتدر (۹۰۸ - ۹۳۲) بوده.

مشکل است اگر بطور قطعی از مکتوب تیود و راجحت رانده گوئیم شاید غرض از ان حصول منافع معلومه سیاسیة بوده یعنی طوریکه استاد صاحب مقاله فرض میکند تیود و رامسا عدتی از خلیفه بر علیه عرب افریقا میخواسته که در انوقت سلطوتی دانند بعلت مستعمرة که از آنها بر

(۱) طبری ۱۱ : ۴۰۴ مکتفی میانه قد خوشکل خوش موی بوده مروریشش موی بسیاری داشت و کتاب الصلوة عرب ص ۱۲ ب . ج .
 (۲) رجوع بنالیف استاد فاسیلپف (۳) طبری (۱۱ : ۳۹۳) و مسعودی در مروج بیک طبق آورده.

کنار نهر غار بلیانو بر سرحد (۲) رومانیا بود و اهالی آنرا نهب و قتل میکرده اند. و آن اندکی پیشتر بوده از مساعدتی بود و را خلیفه را بر علیه برنطیه. بر علاوه از روایت فهرست ظاهر میشود که رجال روما فکر نداشتند در فرستادن شخص صاحب منصبی که دارای قدر و افکار سیاسی باشد. همینکه ملکه تیود و را فرصت می جست در فرستادن یکی از خدمت گاران (خصی) که از بلاد اغلیین بشرق آمده بودند تا بدست او مکتوبی بخلیفه بغداد بفرستد. مگر نمیدانیم که این خادم در کدام محاربه که بین رومانها و عرب مستعمره مذکور وقوع یافته بود اسیر گشته یا خودش سرزمین اغلیین را ترک داده بعلت مصیبتی که از زمامداران حکومت در آنجا باور سیده و هم نمیدانیم که آیا در آنوقت شخصی در بغداد وجود داشته که مکتوبی را که بلائینی نوشته باشد خوب بخواند و بداند یا خادم مذکور بنفس خود مقولی این امر گشته.

اوقاتی که از نومبر (تشرین دوم) از سنه ۹۰۵ م آغاز می شود و در اکتوبر (تشرین اول) از سنه ۹۰۶ آنها می پذیرد همه آن در سنه ۲۹۳ ه داخل است و آنچه ازین سنه ما میدانیم آنست که تمامش را مکتوبی در بغداد بسر برده در ۲۱ (۲) ایار (مابو) از سنه ۹۰۶ خیمه و سرپر ده های خلافت را از بغداد در (باب الثاسبه) زدند و آن دروازه شمالی است واقع بجانب چپ در بغداد شرقی و ازین دروازه راهی بطرف عراق و سور یا سر می شود و سبب بر کشیدن خیمه و خرگاه خلیفه قلع و قمع ثورت و شورش مصر بوده که در آن هنگام ظهور کرده و ازینجهت خلیفه قصد خروج بسور یا داشت. مگر روز دوم خبر از استیصال شورش رسید افسر سلطانی با سپاهی که تحت قیادت داشت بر خلیفه سرخنده باغیان دولت ظفر یافت در روز دوشنبه ۵ (۳) ایار (مابو) خلیفه نیز فسخ عزیمت نمود و خیمه و سرا پرده های سفر را بر کنند بعد ها باحضرار خلیجی فرمان داد و او را ببغداد فرستادند و چون بدار السلام بغداد رسید او را

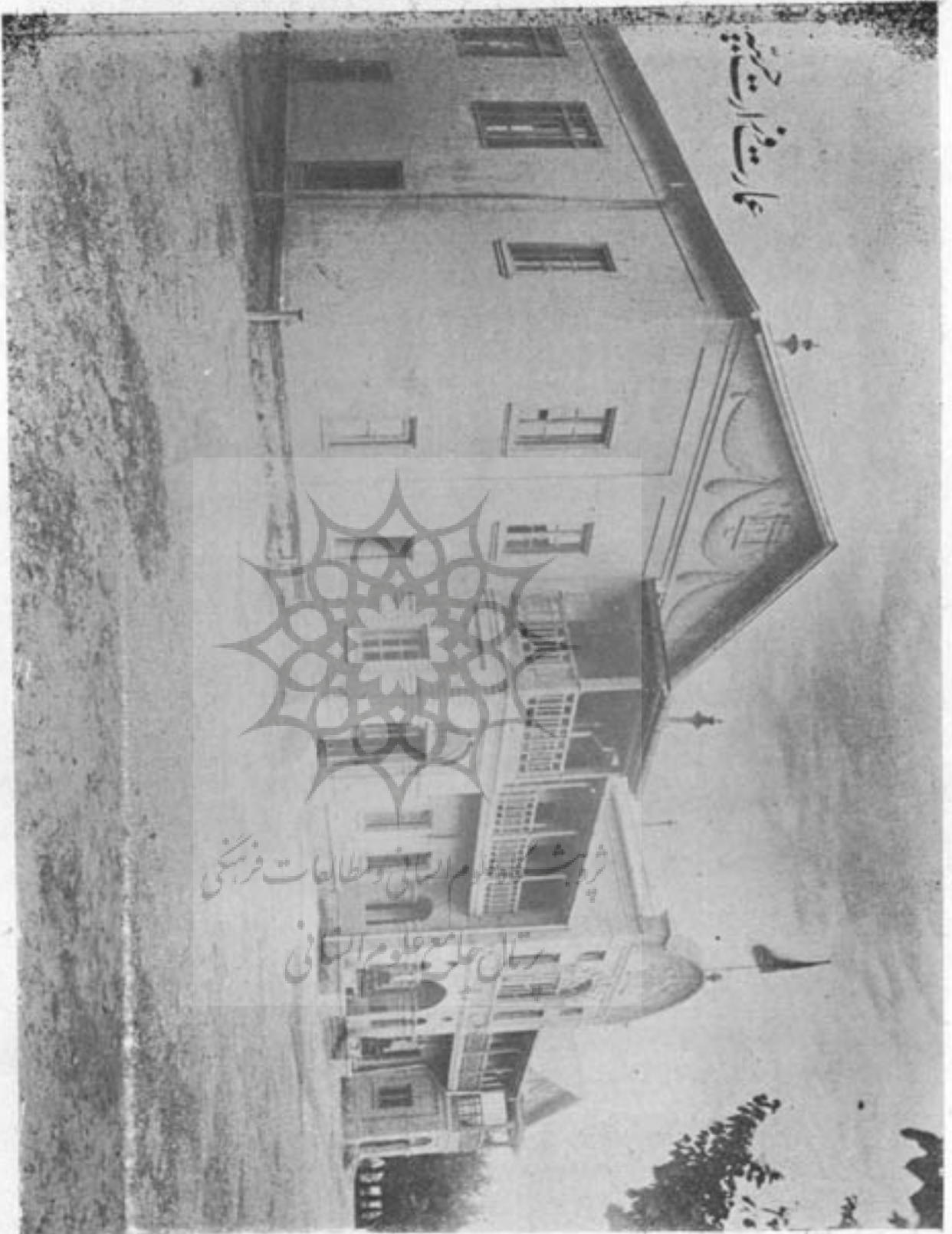
(۱) تحف و هدایای ملکه فرنگ بدست خواجه برای خوشگل بوده از خواجه سراهای سقلیه و در اصل کلمه خادم مستعمل بوده صاحب فهرست نیز این کلمه را استعمال کرده و در اغلب اوقات معنی خواجه سرا مستعمل شده و در قرن ده یعنی اصلی خود نیز استعمال شده رجوع بقاموس مفردات تاریخ طبری ص ۲۱۵ گاهی کلمه خصی بدل خادم آمده مانند قول صاحب کتاب فخری ص ۲۳۴ بحرم سرای مقتدر بالله یازده هزار خادم خصی از روم و سودان بود. ب ج ۴ (۲) ۲۳۷ رجعت بقول طبری ۱۱ : ۳۹۸ ۳ کندی طایع ص ۲۶۲

پروہشگاہ علوم انسانی و مطالعات فرہنگی
پرتال جامع علوم انسانی

عمارت وزارت معارف

شعبه نشر و اطلاع وزارت معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه

از باب الشما سیه باندرون شهر در آوردند در نیمه ماه رمضان (روز پنجشنبه ۱۰ تموز (یولیو) اما خروج اسرا از مصر روز دوشنبه ۲ حزیران (یونیو) بوده. و ازین دیروازه در آمده و بی شک ورود سفیر تیود ورا پیش از ورود سفرای شاهان روم بعد از بوده. احتمال می رود ذکر مکتوب (ملکه فرنگ) در کتاب الوزرا ورود یافته باشد که (تالیف ابو عبدالله محمد ابن عبوس - ب. ج. ۱) جمشیری است (متوفی در سنه ۳۳۱ - ۹۴۲ هـ - ۹۴۳ م) چنانکه از کتاب الوزرای هلال صافی استفاد می شود. در ترجمه عباس ابن حنین (وزیر مکتفی و معتدر) از سنه ۹۰۴ مکر نوشته که از کتاب جمشیری بما رسیده و آنچه تازه نشر یافته مذهبی بذکر وزیر (۸۱۳ - ۸۳۳) چنانچه صاحبش بدین عبارت ختم نموده: این است آخر آنچه ما ایراد کردیم والله اعلم، منتج آن است که نوشته مذکور بر تمام مکتوب محتوی میباشد.

ترجیح میدهم که عبارت فهرست مکتوب بر حریر سفید نوشته شده بود. شان بزرگی معرفت حذاقت مادی در ان عصر خواهد داشت. این ندیم صراحت ذکر نکرده که مکتوب را بعینه دیده یا ندیده ولی هر حال خواندنش در وسع او نبوده چه که معرفت عرب بزبان لاتینی در عالم اسلامی رواجی نداشته جز اسپانیا و قسمت جنوب ایتالیا تا حدیکه عرب - چنانچه بعض اخبار افاده کرده ام - حروف لاتینی و حروف یونانی را بهم می آمیختند جز در اسپانیا چنانکه گفتیم زیرا در بین عرب - اشخاصی بودند که حروف لاتین را بخوبی میخواندند از انجمله است بگری یکی از جغرافیدین اندلس در قرن یازده بگری اسمای جزایر سعیده، یا خالد ب. ج. ۱۰ را - به لاتینی میخواند غزولی در حق او شهادت داده که کتابش بهترین تالیقات عربی است در جغرافیا.

تاریخ فرنگ را که غودمار ( ) اسقف شهر جیرونا (محکم ۹۶۱-۹۷۶۷) در هنگام ولعهدی او تقدیم نمود واضح نیست که عبری نوشته بود یا بلاتینی چه ازین کتاب هیچکس ذکری نکرده جز مسعودی که آنرا در قاهره در سنه ۳۳۶ (۹۴۷-۹۴۸) بزبان عربی دیده بنابر آنچه ظاهر میشود اگرچه در اصل بلاتینی وضع بوده باشد. حال آنکه تنبیه نموده که کاتالونیه از عهد شارل کبیر در حکم فرنگ داخل بوده و بنا برین غودمار که ریاست بعثت را بخلیفه مذکور میکرد از تبعه ملک لوئیس (لیودفیک) چارم مشهور بلویس

(ما وراء البحر) بوده (۹۳۶ - ۹۵۴)
 شك نیست که مکتوب مذکور را شان و قیمتی است برای معرفة تاریخ روما در العصر
 چه از آن میتوان نتیجه گرفت که تیود و را ملکه شهر خالده (بوده خاری به پهلوان داشت
 و صاحب تسلط در آن شهر بوده و این نه فقط در نظر معاصرین او بلکه در نظر اقوام
 آینده هم بوده . اینقدر زیادت هم لازم است که مکتوبی را که ملکه فرنک بغداد فرستاده
 در اوائل عهد معروف بعهد و حکم العاره ، بوده - (این عبارت از بارو نیوس است از
 اهل قرن شانزده در روما و تا کید میکند بار دیگر برای بعض مؤرخین را درینکه زنانیکه در آن
 عصر بروما حکومت می راندند و بدون حیاشتم مقتضیات آداب مسیحی را اخلاص می نمودند
 از زنان بی قیمت و شانی نبودند چنانکه تصویر می کشند مؤرخین کنائس که از آنها جز
 گند کی فسق و زنا چیز دیگر ندیده اند .

چندان باک ندارد اگر اخیراً قبیله نمانیم برینکه مکتوب نیودورا از روما بغداد در زمانه
 فرستاده شد که بغداد در آن زمانه ظهوری نداشته بعد از نمو مدینه امانی و عرب هم بدان منته
 نگشته بود . این زمانه است که یکی از سرصفحات تاریخ علاقه اروپای غربی را با عالم اسلام
 بدون وساطت دولت برنطیه بعهد میگیرد . این علاقه هاست که اسباب تفوق بلاد غربی
 اروپا را بر غیر آن در میدان حداقت و اقتصاد و تمهید میشود . عیناً از روسی نقل شد

پ - ج

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

افغانستان و نگاهنی بتاریخ آن

تکارش آقای م غبار

(۱۳)

افغان در هند وستان

سلسله غاجیه (خاجیه) سلاطین دهلی از سال ۶۸۷ تا ۷۲۱ هجری (پنجغفر) :-
 در آن عهدی که مالان سخن میگوئیم رسم بود اشخاص و طوائف در غالب آسیا بنام موطن و مسکن
 ایالتی خود شان معروف می شدند از قبیل شیرازی ، اصفهانی ، قزوینی (در مملکت فارس)